

ORLANDO DI LASSO I KOMPOZICIJA SONETA CAMILLA BESALIA

Savo Marković

Camillo Besalio whose verses have been published frequently in Italian literary editions, was poetically active in the Renaissance cultural circles since the first half of the 16th century. The famous composer Orlando di Lasso composed the lyrics of Besalio. Biographies of the restless poet and the most prominent representative of mature polyphonic style suggest that their life trajectories could have crossed. Lasso's madrigal for Besalio's sonnet was first published in 1557 i.e. 1563, and here it is presented according to the edition of 1570. Since Camillo Besalio died around 1566, he could have known about this recognition to his own creativity, which was a link with the most important European literary, music, and artistic centres in general.

Pjesnički aktivnom u renesansnom kulturnom krugu još od prve polovine XVI v, stihovi su Camillu Besaliu, nastanjenom u Baru, učestalo objavljivani u italijanskim literarnim izdanjima. Znameniti kompozitor Orlando di Lasso komponovao je i na Besaliove stihove. Biografije uznemirenog poete i najznačajnijeg predstavnika zrelog polifonog stila sugerišu da su se njihove životne trajektorije mogle ukrstiti. Kompozicija

madrigala po Besaliovom sonetu prvi put je objavljena 1557. odnosno 1563. g, a ovdje se donosi prema izdanju iz 1570. g. S obzirom da je preminuo oko 1566, Camillo Besalio je mogao znati za ovo priznanje vlastitom stvaralaštvu, koje je poveznica s najznačajnijim evropskim literarnim, muzičkim i uopšte umjetničkim središtima.

Orlando di Lasso (*Orlandus Lassus*, Roland de Lassus, Roland Delattre), franko-flamanski kompozitor kasne renesansne muzike, glavni je predstavnik njenog zrelog polifonog stila, najpoznatiji i najuticajniji muzičar u Evropi na kraju XVI v.

Rođen oko 1530/32. u Monsu u današnjoj Belgiji, sa 12 godina uzet je u službu Ferdinanda Gonzage i putovao s njim tokom francuske ratne kampanje. Odlazi u Mantovu, pa na Siciliju, a zatim u Milano, gdje boravi od 1547. do 1549. g. U ranim 1550-tim je radio kao pjevač i kompozitor u Napulju. Zatim odlazi u Rim, gdje 1553. g. postaje *maestro di cappella* bazilike Sv. Ivana Lateranskog, da bi ga 1555. zamijenio Palestrina. Nakon Antwerpena i putovanja u Francusku i Englesku, pridružuje se dvoru bavarskog vojvode Albrehta V u Münchenu, gdje ostaje do kraja života, uprkos tome što su ga tražili mnogi kraljevi i pape.¹ Italiju je posjetio još nekoliko puta

¹ Car Maksimilijan ga je proglasio plemićem 1570. g, a kada je Lasso posvetio zbirku svojih misa papi Grguru XIII (1574), dodijeljena mu je viteška čast Zlatne Ostruge. Između 1555, kada je u Veneciji objavljena njegova prva knjiga italijanskih madrigala, i 1604, kada se pojavila posthumna kolekcija latinskih moteta (religioznih korala), objavljene su mnoge od preko 2.000 njegovih kompozicija; Lassovi sinovi su objavili očev *Magnum Opus Musicum*. Vjerovatno je njegovo najpoznatije djelo impresivna kolekcija pokajničkih psalama *Psalmi Davidis Poenitentiales* (1584). *Orlando di Lasso*, contributor: The Editors of Encyclopædia Britannica, Encyclopædia Britannica, inc, July 20, 1998, <https://www.britannica.com/biography/Orlando-di-Lasso> (16. 1. 2017), pp. 1–2.

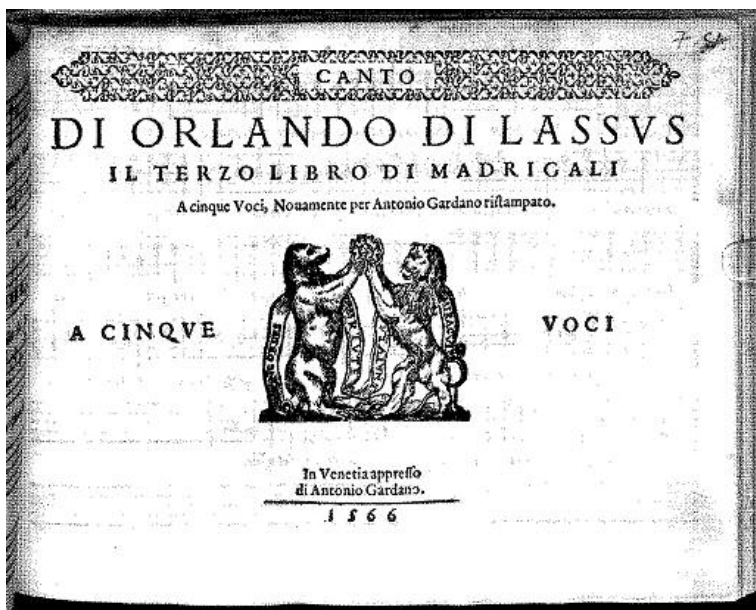
Sl. 1. Portret Orlanda di Lassa
(<http://www.bbc.co.uk/arts>)

tokom 1570-ih i 1580-ih. Umro je u Münchenu 14. juna 1594. Autor je oko 2000 djela na latinskom, francuskom, italijanskom i njemačkom, 530 moteta, 175 madrigala, 150 francuskih šansona i 90 njemačkih pjesama. Jednako dobar na području sakralne muzike i sekularnih kompozicija, Lasso se odlikuje internacionalizmom, a odrazom tekstova u svojoj muzici nagovješta barokni stil ranog XVII v.²

Camillo Besalio se u Baru pominje u izvorima od sredine XVI vijeka. Porijeklom je iz venetskog mjesta Portobuffolè, smještenog kraj Conegliana i Trevisa.³ Već potkraj tridesetih

² <https://www.britannica.com/biography/Orlando-di-Lasso> (16. 1. 2017), p. 2.

³ V.: Savo Marković, *Stanovništvo srednjovjekovnog Bara*, NIP „Gospa od Škrpjela“, Perast 2014, str. 187–188, 583–588.

Sl. 2. *Il Terzo Libro delli Madrigali a cinque voci* Orlanda di Lassa, naslovnica izdanja iz 1566.

godina XVI v. nalaze se izdanja u kojima mu prijatelji posvećuju svoje književne radove; „*Terze rime del Molza, del Varchi, del Dolce e d'altri*, per Cvirtio Navo et fratelli M D XXXIX.“, sadrže pjesmu Lodovica Dolcea „*della Speranza a M. Camillo Besalio*“.⁴

Kao sekretar potestata i kapetana Andree Tiepola u Feltreu, 2. maja 1544. Besalio je sastavio epistolu „*al clarissimo M. Zvan Mathio Bembo*“, bivšem kotorskom providuru koji je osujetio Barbarossin napad na Kotor preduzet po zauzeću Herceg Novog. Epistola, iz koje alegorijskim i mitološkim ornatom provijava piščeva renesansna erudicija, iste je godine objavljena

⁴ *Terze rime del Molza, del Varchi, del Dolce e d'altri* (1539), <http://www.fondation-barbier-mueller.org/...> (28. 5. 2013), pp. 1-2.

SI. 3. Naslovnica *Terze rime del Molza, del Varchi, del Dolce e d'altri* (1539)

SI. 4. Naslovnica *Rime diverse di molti eccellentiss. avtori nvoamente raccolte*. Libro primo, con nvoa addizione ristampato. In Venetia apresso Gabriel Giolito di Ferrarii MDXLIX.

u izdanju „*Nuovo libro di lettere scritte da i più rari auttori et professori della lingua volgare italiana*“.⁵

Sljedećih godina u italijanskim antologijama poezije objavljuju se Besaliovi odlični soneti.⁶ „*Rime diverse di molti eccellentiss. avtori nvoamente raccolte*. Libro primo, con

⁵ In Venetia per Paulo Gerardo. M. D. XLIII (Comin de Trino di Monserrato), pp. 108–113.

⁶ „A fornir l'alto e nobile pensiero“, „Allori, mirti, palme, hedere, olive“, „Alma real, di chiara gloria ardente“, „Alta luce infinita, onde luce hanno“, „Alto Dio, chiara Luce, immortal Vita“, „Alto Signor, che di prudenzia e vera“, „Alto Signor, dal cui voler perfetto“, „Alto Re, ch'a Sathan possente, e forte“, „Ben son le opre conformi al dolce nome“, „Chi fia ch'a pien di lui le

nvova additione ristampato, In Vinetia apresso Gabriel Giolito di ferrarii MDXLVI.“ sadrže njegove metafore, uobičajene za petrarkističku poeziju, kao i „*Rime di diversi nobil huomini et*

lode conti“, „Chiara luce del ciel, che il vivo sole“, „Con la mia speme sotto iniquo cielo“, „Di questa ognihor mi pasco e cibo il core“, „Dolce stral, gentil nodo e chiaro foco“, „Dolce, dai puri e sì ben spesi inchiostri“, „Donna real, di senno e di valore“, „Fiume, che ai chiari e fortunati accenti“, „Gli occhi che per eterno, alto costume“, „Il laccio e il dardo e il foco onde mi avinse“, „In duro stato e in parte horrida e strana“, „Infondi un raggio, o sol, del tuo gran lume“, „L’alma mia fiamma e ‘l nodo alto, e gentile“, „La mia donna è di smalto e di gelata“, „Lieta colle, ove un tempo hebbi tranquilla“, „Là dove è quella, i cui begli occhi al core“, „Magnanimo, cortese, almo Signore“, „Mentre che al suon dei vostri dolci accenti“, „Mentre ferma Aganippe il terso e chiaro“, „Mentre vibrare la onorata spada“, „O’ del doppio valor fondato e chiaro“, „Or ben, hai chiari fatto e fermi avanzi“, „Hor che ‘l vostro valor fugati, e spenti“, „Or tronco e spento ha morte il sole e il fiore“, „Or è il mondo, Signor, giunto al estremo“, „Pastor meco surgete: ecco la aurora“, madrigal „Perché il vulgo maligno“, „Più duro, lasso et infelice essemplio“, „Poi che aspra Morte acerbamente ha spento“, „Quanta invidia vi porto, aure beate“, „Quel dolce e puro affetto, onde l’ornato“, „Risorta è, lasso, in me falsa e mendace“, „Rivedrem pur ancora il monte e il piano“, „Se ben la mia caduca e grave spoglia“, „Se ben splende, Signor, tra gli ori e gli ostri“, „Se del servo fedel ridotto in parte“, „Se tutti gli anni che ho lasciato a dietro“, „Signor mio caro, che partendo avete“, „Signor mio caro, del cui saggio petto“, „Signor mio caro, vostra alma bontate“, „Signor, Achate, del famoso e chiaro“, „Signor, che per salute nostra in croce“, „Signor, di ogni virtù sacro tempio“, „Signor, in cui sì chiaro e sì felice“, „Spesso da la risposta, ultima parte“, „Stella gentil, che d’honorati e tanti“, „Stella che a far seren qua giù scendesti“, „Sì come suol quando vicina sente“, „Vago fiume leggiadro che partendo“. Autori – ALI RASTA :: *Antologie della Lirica Italiana* – Raccolte e stampa, <http://rasta.unipv.it/index.php?page...> (28. 5. 2013), p. 2.

eccellenti poeti nella lingua thoscana, II, Venezia, Gabriel Giolito de Ferrari“, 1547. i 1548. g.⁷

Soneti konzistentne smisaone niti i diskretno stilsko umijeće Besalia su učinili sve zastupljenijim u zbirkama cinquecentističke poezije;⁸ 17 njegovih poetskih tvorevina sadrži izdanje „*Rime diverse di molti eccellentiss. avvtori nvovamente raccolte*. Libro primo, con nvova addittione ristampato. In Vinetia apresso Gabriel Giolito di Ferrarii MDXLIX“. „Libro terzo“ iz 1550. sadrži čak 35 njegovih soneta (i jedan madrigal).⁹ Iskaze poštovanja upućuje mu i savremenik Niccolò Franco.¹⁰

Nakon službovanja na ostrvu Zant, gdje je bio optužen za ubistvo, Besalio se skrasio u Baru, gdje se oženio domaćom patricijkom Paolom Prokulian. Bilo je to u vrijeme njegovog najizrazitijeg literarnog potvrđivanja. Njegova žena bila je iz ugledne barske porodice, izukrštane rodbinskim vezama sa drugim starim familijama domaćeg patricijata. Posebno je među

⁷ „*Delle rime di diversi nobili hvomini et eccellenti poeti nella lingva thoscana*, nvovamente ristampate. Libro secondo. In Vinegia apresso Gabriel Giolito de' Ferrari MDXLVIII“, donose dva Besalijeva soneta.

⁸ *Rime diverse di molti eccelentissimi autori* (Giolito 1545). A cura di Franco Tomasi e Paolo Zaja, Edizioni Res, Prima edizione Ottobre 2001 (Stampato con il contributo dell'Università degli Studi di Padova, Dipartimento di Italianistica), Scrinium, Preziosità letterarie proposte da Giorgio Bárberi Squarotti, N. 19, pp. XXXVII, 411–412.

⁹ Giolitovo izdanje *Rima* iz 1556. godine sadrži 21 njegov sonet.

¹⁰ Niccolò Franco (Benevent 1515. – Rim, 1570. / obješen je na mostu Sant'Angelo), u Veneciji od 1536, u Napulju od 1544. i Rimu od 1558, službovao je i kod čuvenog Pietra Aretina. Glavna djela su mu: *Pistule vulgari*, satira *Petrarchista* (1538), *Dialoghi piacevolissimi* (1539. koje je pohvalio Torquato Tasso), *Rime contro Pietro Aretino* (1545), *Priapea, Il Duello* (1546), *Philena* (roman).

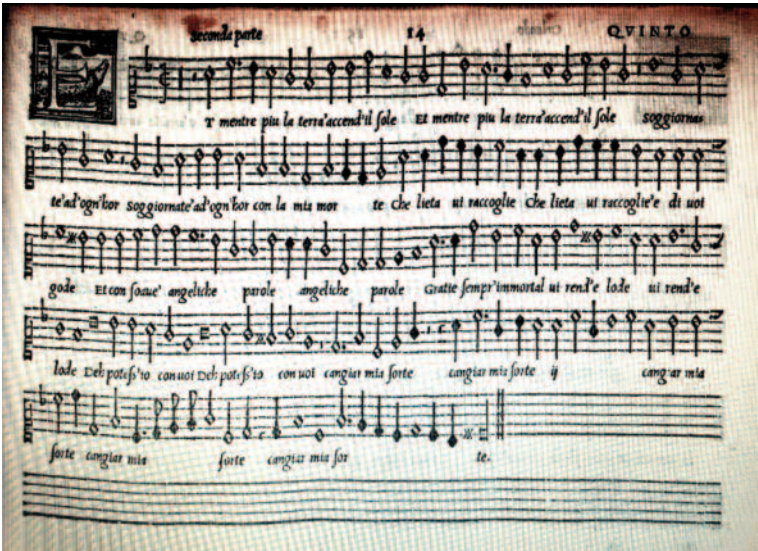

Sl. 5. *Il Terzo Libro delli Madrigali a cinque voci* Orlanda di Lassa, izdanje iz 1566: madrigal po tekstu Camilla Besalia

njima značajna porodica *Maruschi*, na čiji je posjed ostao sačuvan trag u barskom lokalitetu Maruškovu.

Već se u dokumentima iz 1548. g. u vezi sa raspirivanjem nemira i sa događajima koji su remetili gradski red i odnose čak i među pripadnicima višeg društvenog staleža, kao njihov vinovnik pominje temperamentni Camillo Besalio, koji je tada bio ranjen u desnu ruku i izgubio dva prsta. Posebno se ističe kao izazivač i podstrekač okupljanja iz oktobra 1548, kada je, okružen s tridesetak naoružanih istomišljenika koji su stupali pješice, kao pravi vojvoda prolazio na konju pored načelnikove palate, omalovažavajući barskog magistrata koji predstavlja mnogopoštovanu mletačku gospodu.¹¹ *Camillus Besalius* se 7.

¹¹ „...esso Camillo come subleuator et suscitator de i populi sotto di 9 Ottobrio (1548) prossimamente passato li basto l'animo far vna adunatione di

Sl. 6. *Il Terzo Libro delli Madrigali a cinque voci* Orlanda di Lassa, (1566): madrigal po tekstu Camilla Besalia (nastavak)

maja 1549. pojavio pred rektorom i providurom Francescom Pisanijem u Kotoru u vezi sa izricanjem odredbi sporazuma

forsi trenta homeni in circa, tutti armati de spade, targhe, giuarine, archi et altre arme, li quali tutti à piedi, et lui in mezzo à cauhallo, come vero duca pasarno dinanci il palazzo in villipendio del magistrato representante la Illustrissima Signoria sopra dil che formai vn'altro processo, ...“ Pismo Zuana Bragadina, poestata i kapetana Bara, od 13. juna 1549. *Pisma i poruke rektora Dalmacije i Mletačke Albanije, Sv. 1, Pisma i poruke rektora Bara, Ulcinja, Budve i Herceg-Novog – Epistolae et communicationes rectorum Dalmatiae et Albaniae Venetae, Vol. 1, Epistolae et communicationes rectorum Antibarensium, Dulcinensium, Buduensium et Castri Novi; Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium, HAZU; Volumen 55; Prepisali i uredili Lovorka Čoralić i Damir Karbić; kazala izradili: Maja Katušić i Ivan Majnarić, Zagreb 2009, str. 63.*

između učesnika tih dešavanja.¹² U Ulcinju knez i kapetan 20. maja 1549. pominje njegove „*querele*“ i „*altre citation in diversi sui casi civili*“. Izvori iz tog perioda navode da je u Baru zasnovao porodicu i da je već imao malu djecu. U isto vrijeme su učestala izdanja u kojima se objavljuju njegovi stihovi.

„*Libro primo delle rime spirituali*, parte nuovamente raccolte da più auttori, parte non più date in luce. In Venetia. M. D. L.“, obuhvataju i njegove stihove. Madrigal „*Zašto odurna zloba*“ objavljuje 1550. g. pomenuta Treća knjiga *delle rime di diuersi nobilissimi et eccellentissimi autori nuouamente raccolte*.¹³ U sonetu „*Spesso da la risposta ultima parte*“ (objavljivanom 1547/48, 1550, 1556. i 1586) pominju se njegov poetski uzor Domenico Venier¹⁴ i Federigo Badoer.¹⁵ Lodovico Dolce 1565.

¹² „...*che esso misser Camillo solennemente alla presentia della Iustitia zurara, che o vno, o altro delli sopradetti dui li habbi dal certo dato ditta ferita; allo qual iuramento essi missier Simon (Dalmas) et missier Marino (Pasquali) star debbano come ancho si sono contentati, non obstante che per la approbata consuetudine del paese in simili, cusi el giuramento si dovea dare à ditti missier Simon et missier Marin, qual misser Camillo debba quelli accetar da buoni et amoreuol parenti, remettendoli ogni ingiuria et alterato animo, che potesse hauer contra di loro...*“ Camillo Besalio je tom prilikom ranio u ruku Vicenza Zupana. *Pisma i poruke rektora Dalmacije i Mletačke Albanije*, Sv. 1, str. 69.

¹³ In Venetia: al segno del Pozzo, 1550 (appresso Bartholomeo Cesano), Curatore: Andrea Arrivabene, http://rasta.unipv.it/index.php?page=view_det_libro&idlibro=6 (28. 5. 2013), p. 1.

¹⁴ Literat Domenico Venier (Venecija 1517–1582), magistrat i senator, nakon što se iz zdravstvenih razloga odrekao javnih funkcija, svoju kuću u predjelu S. Maria Formosa učinio je središtem književnih razgovora. Prijatelji su ga smatrali Bembovim nasljednikom, uz kojeg je bio zaštitnik *Venecijanske Akademije*. Bio je aktivan već septembra 1557, tokom njene formativne faze.

g. u Veneciji objavljuje 22 Besaliova soneta u izdanju „*Il primo volume Delle rime scelte da diversi avtori, di nvovo corrette, et ristampate*“.¹⁶

Camillo Besalio je preminuo oko 1566. godine.

Književni kritičari analiziraju i upućuju na korelacije u sonetima Petrarke, Ariosta, Luigija Tansilla, Vincenza Martellija, Benedetta Varchija, Gaspere Stampa, Camilla Besalia, Pietra Gradeniga, Annibalea Cara, Maffia Veniera, Luigija Grotoa i Giambattiste Marina.¹⁷ Takođe, rime Luísa de Camõesa, posebno sonet *Se as penas*, obiluje beskrajem intertekstualnih sugestija na Bemba, Tebaldea, Boccaccia, Petrarcu, Moceniga, kao i djelićima rima Amaltea, Marmitte, Minturna, Rote, Paterna, Guarinija, Varchija, Camilla Besalija i brojnih drugih. Radi se o ne uvijek značajnim fragmentima, koji

Prevodio je djela Ovidija i Horacija, pjesnički se ugledao na Petrarcu i Aretina, dotičući se ljubavnih, patriotskih, pastoralnih i narodnih motiva, ali i burleske; najviše su ga međutim obilježile teme zla i autopijeteta, određenog realizma i utješne melanholične filozofije. „Venier, Domenico“, *Treccani.it, L'Enciclopedia Italiana – I Appendice*; <http://www.treccani.it/enciclopedia...> (29. 5. 2013), p. 1.; Martha Feldman, *City Culture and the Madrigal at Venice*, Berkeley: University of California Press, 1995, pp. 84-85, 118.

¹⁵ F. Badoer je 1557. počeo s osnivanjem Akademije *della Fama*. U diskusijama koje su se odvijale u njoj 1559/60. učesća su uzeli i Cresanin Frano Petrić i Sperone Speroni. Cfr.: Camillo Besalio, Sonetto; „*Cantava Alcippo, e le vezzose capre / Lasciaro per udir di pascere l'erba: / Federico suonar' le selve e i campi*.“ *Lirici veneziani del secolo XVI*, Venezia MDCCLXXXVIII, presso Antonio Zatta e Figli, I 4.; Marco Sgarbi, „Che cosa è la storia? Il 'modello teorico' di Sperone Speroni“, *Modernità e progresso. Due idee guida nella storia del pensiero*, a cura di: G. Piaia, I. Manova; CLEUP, Padova 2014, p. 71.

¹⁶ In Vinegia appresso Gabriel Giolito de' Ferrari MDLXV.

¹⁷ *City Culture and the Madrigal at Venice*, p. 95; publishing.cdlib.org/ucpressebooks... (28. 5. 2013.).

svjedoče o opštim motivima.¹⁸ Veliki portugalski erudita XVI st. je bio svjestan da obilje tekstova nudi uvećanu mogućnost interdiskursivnosti, više nego intertekstualnosti.¹⁹

Podatak o komponovanju i publiciranju Besaliovog soneta „Quanta invidia vi porto, aure beate“ od strane Orlanda di Lassa vezuje se već za 1557. godinu.²⁰ Smatra se da je preuzet iz „*Libro terzo delle rime di diversi nobilissimi et eccelentissimi autori, novamente raccolte, in Vinegia*“ (1550, B. Cesano). Svakako se 1563. kompozitorov madrigal nalazi u izdanju „*Il Terzo Libro delli Madrigali a cinque voci d’Orlando di Lassus. Nuovamente raccolto et dato in luce. In Roma appresso Antonio Barré.*“ Iste godine djelo se objavljuje u Veneciji, „*appresso Girolamo Scotto*“, a zatim se reizdaje u Veneciji od strane Antonija Gardana 1564, 1566. i (sinova) 1570, i G. Scotta 1567, 1573, i (njegovog nasljednika) 1586. godine.²¹

Moguće da je pristupačnost zbirki štampanih u Veneciji i distribuiranih putem uhodanih knjižarskih mreža imala uticaja na zainteresovanost kompozitora i za stihove pjesnika sa istočne jadranske obale.²² Indikativno je da se u isto vrijeme, u sklopu

¹⁸ Roberto Gigliucci, „Due sonetti di Camões e la tradizione italiana“, *Italique* [En ligne], XIV | 2011, mis en ligne le 24 juin 2014, consulté le 11 juillet 2016. URL : <http://italique.revues.org/322> ; DOI : 10.4000/italique.322. Éditeur : Droz., p. 37.

¹⁹ R. Gigliucci, „Due sonetti di Camões e la tradizione italiana“, p. 37.

²⁰ *Ausgewählte Aufsätze zur Musikgeschichte, von Adolf Sandberger*, Drei Masken Verlag, München 1921, s. 78.

²¹ „*Il Terzo Libro di madrigali a 5 voci*“, <http://www2.cpld.org/wiki/index.php/> (21. 12. 2016).

²² Ennio Stipčević, „Kotorski pjesnik Ludovik Paskalić (Lodovico Paschale), Zadranka Martia Grisogono i nekoliko talijanskih renesansnih skladatelja“, *Arti musices: hrvatski muzikološki zbornik*, Vol. 43, No. 1, Zagreb, Lipanj 2012, str. 67.

književnih i muzičkih interakcija između dviju jadranskih obala, zbirkama onovremenih italijanskih kompozitora difuzioniralo pjesništvo Kotoranina L. Paschalea.²³ *Minores* italijanske renesansne madrigalističke produkcije Camillo Perego (*Madrigali a quattro voci*, 1555), Francesco Menta (*Madrigali a quattro voci*, 1560) i Giovanni Battista Pace, „maestro di cappella“ u katedrali u Bariju (*Il primo libro de madrigali a cinque voci*, 1585) komponuju na pet Paschaleovih pjesama.²⁴

Neki su kontakti inicirani i drugačijim razlozima. Antonio Perrenot de Granvelle (Besançon, 1517. – Madrid 1586), već od 1534. punopravni član Državnog vijeća i od 1550. sekretar Karla V, potkralj Napuljske kraljevine od aprila 1571. do aprila 1575. i kasniji regent – kojem je o pitanjima političke naravi pisao Baranin Antun Prokulijan – obavljao je korespondenciju i s Orlandom di Lassom.

Uvrštavanjem Besaliovog soneta u *Treću knjigu madrigala u pet glasova* Orlanda di Lassa ne odražavaju se samo muzička

²³ E. Stipčević, „Kotorski pjesnik Ludovik Paskalić (Lodovico Paschale), Zadranka Martia Grisogono i nekoliko talijanskih renesansnih skladatelja“, str. 65, 68.

²⁴ Camillo Perego je u svojoj jedinjoj štampanoj zbirci četvoroglasnih madrigala komponovao Paschaleov madrigal *Io vegg'apertamente* i sonet *S'io fuss' in cielo fra l'anime beate* (kao „prima parte“) i *Perche sol contemplando il vostro viso* (kao „seconda parte“). Flamanac F. Menta (Bruxelles, oko 1540) djelovao je 1560/77, neko vrijeme u Napulju; komponovao je po tekstovima kancone *Due grazie alme* i soneta *Vidi madonna*. G. B. Pace je komponovao Paschaleovu sestinu *Amor fra boschi*. Moguće da je uvrštavanje Paschaleove pjesme u Paceovu i tiskovinu Giovandonata Vope ishodovano zauzimanjem dubrovačkog konzula Mateja Bunića, kojem je bila posvećena; nesumnjivo je Kotoraninovo pjesništvo bilo čitano i cijenjeno u Dubrovniku. E. Stipčević, „Kotorski pjesnik Ludovik Paskalić (Lodovico Paschale), Zadranka Martia Grisogono i nekoliko talijanskih renesansnih skladatelja“, str. 71, 72, 74, 76.

kultura odnosnog razdoblja i njene poveznice s drugim umjetnostima, već i društveni kontekst koji oslikava šire evropsko zajedništvo. Nosioci, učesnici, posrednici i međusobni uticaji takvog multikulturalnog miljea, nezavisno od svojeg mjesta rođenja ili porijekla, neizostavno djeluju i u lokalnoj sredini, posebno na liminalnom i prostoru razmeđa kultura. Stoga su metodološki pristupi i načela koji bi sagledavali značenje i interakciju ovakvih paradigmi neophodni u promišljanju, konstruisanju i revirdiranju hronologije domaće kulturne istorije. Utoliko prije kada njihni protagonisti, još uvijek u potpunosti ne(pre)poznati, djeluju kao vezivni elementi sa zbivanjima u središtima intelektualnog stvaralaštva, a njihov opus, kao predložak transkulturaciji, biva aproprisan, kreativno prožima, motiviše i podstiče.